

THE IMPORTANCE OF THE BOOK “SAHIHUL BUKHARI” IN THE ISLAMIC WORLD

Odinakhan Muhammad Yusuf

Researcher

Tashkent Islamic Institute

Uzbekistan, Tashkent

ABOUT ARTICLE

Key words: Sahihul Bukhari, Muhammad ibn Ismail al-Bukhari, collection of hadiths, religious guidance, contemporary Islamic society, authenticity of hadiths, Islamic law, religious issues, Islamic legal system, Quranic guidelines, book, library, Sharia, sanad, text.

Received: 08.03.25

Accepted: 10.03.25

Published: 12.03.25

Abstract: The article discusses “Sahihul Bukhariy” which is one of the most important collections of hadith in Islam, compiled by the Islamic scholar Muhammad ibn Isma’il al-Bukhari. Recognized as one of the most authentic and significant sources of religious guidance and practice, this article examines the importance of “Sahihul Bukhariy” in the Islamic world, analyzing its historical context, scholarly significance, and impact on contemporary Islamic society. The study employs historical and textual analysis methods to understand the compilation process, the criteria for authenticity, and the ongoing relevance of “Sahihul Bukhariy” in guiding religious practices and resolving theological debates. This analysis underscores the enduring value of al-Bukhari’s work in shaping Islamic law, theology, and education, highlighting its profound influence on millions of Muslims worldwide.

“SAHIHUL BUXORIY” KITOBINING ISLOM OLAMIDAGI AHAMIYATI

Odinaxon Muhammad Yusuf

Tadqiqotchi

Toshkent islom instituti

O‘zbekiston, Toshkent

MAQOLA HAQIDA

Kalit so‘zlar: Qur’on ko‘rsatmalari, Sahihul Buxoriy, Muhammad ibn Ismoil Buxoriy, hadislar to‘plami, diniy ko‘rsatmalar, zamonaviy islom jamiyati, hadislarining

Annotatsiya: Maqolada Muhammad ibn Ismoil Buxoriy tomonidan tuzilgan islomdagi eng muhim hadislar to‘plamlaridan biri bo‘lgan “Sahihul Buxoriy” haqida so‘z

ishonchliligi, islom huquqi, diniy masalalar, kitob, kutubxona, shariat, sanad, matn.

yuritiladi. Diniy ko'rsatmalar va amaliyotlarning eng ishonchli va muhim manbalaridan biri sifatida tan olingan ushbu maqola "Sahihul Buxoriy" ning islomiy dunyodagi o'rnini ko'rib chiqadi, uning tarixiy konteksti, ilmiy ahamiyati va zamonaviy islomiy jamiyatga ta'sirini tahlil qiladi. Tadqiqotda "Sahihul Buxoriy" ning yaratilish jarayoni, ishonchlilik me'zonlari va uning diniy amaliyotlarni yo'naltirishda tarixiy va tekstologik tahlil usullari qo'llaniladi. Ushbu tahlil Imom Buxoriyning islom huquqi, ilohiyot va ta'limni shakllantirishdagi doimiy qiymatini ta'kidlab, uning butun dunyodagi millionlab musulmonlarga chuqur ta'sirini ochib beradi.

ВАЖНОСТЬ КНИГИ "САХИХУЛЬ БУХАРИ" В ИСЛАМСКОМ МИРЕ

Одинахон Мухаммад Юсуф

Исследователь

Ташкентского исламского института

Узбекистан, Ташкент

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Сахиул Бухари, Мухаммад ибн Исмаил аль-Бухари, коллекция хадисов, религиозное руководство, современное исламское общество, аутентичность хадисов, исламское право, религиозные вопросы, исламская правовая система, коранические указания, книга, библиотека, шариат, санад, текст.

Аннотация: В статье рассматривается "Сахиул Бухари", одна из важнейших коллекций хадисов в исламе, составленная исламским ученым Мухаммадом ибн Исмаилом аль-Бухари. Признанная одним из самых аутентичных и значимых источников религиозного руководства и практики, эта статья анализирует важность "Сахиул Бухари" в исламском мире, рассматривая его исторический контекст, научное значение и влияние на современное исламское общество. Исследование использует методы исторического и текстологического анализа для понимания процесса составления, критериев аутентичности и текущей значимости "Сахиул Бухари" в управлении религиозными практиками и разрешении теологических споров. Этот анализ подчеркивает долговременную ценность работы аль-Бухари в формировании исламского права, теологии и образования, акцентируя ее глубокое влияние на миллионы мусульман по всему миру.

KIRISH

Islomda muqaddas manbalar muhim o'ringa ega va shunday kitoblardan biri - "Sahihul Buxoriy" bo'lib, uni mashhur muhaddis Muhammad ibn Ismoil Buxoriy to'plagan. Ushbu hadislar to'plami (Muhammad (s.a.v.) payg'ambarning so'zlari va amallari) diniy ko'rsatmalar va amaliyotlar haqidagi eng ishonchli va muhim manbalardan biri sifatida tan olingan. Ushbu maqola "Sahihul Buxoriy" ning islomiy dunyodagi ahamiyatini ko'rib chiqadi, tarixiy kontekst, ilmiy ahamiyat va zamonaviy islom jamiyatiga ta'sirini tahlil qiladi.

ASOSIY QISM

"Sahihul Buxoriy" ahamiyatini o'rganish uchun tarixiy va tekstologik tahlil usullari qo'llanildi. Tarixiy usul ushbu to'plam qanday sharoitlarda yaratilganini aniqlashga imkon berdi, tekstologik usul esa hadislarning ilmiy va diniy ahamiyatini baholashga yordam berdi.

Muhammad ibn Ismoil Buxoriy 810 yilda Buxoroda (O'zbekiston) tug'ilgan. Uning maqsadi eng ishonchli hadislarni to'plash, ishonchsiz so'zlarni olib tashlash edi. U bir necha o'n yillar davomida islom dunyosi bo'ylab sayohat qilib, turli manbalardan hadislarni to'plagan. "Sahihul Buxoriy" to'plamida taxminan 7,275 ta hadislar mavjud bo'lib, ulardan qariyb 2,600 tasi noyobdir. Imom Buxoriy hadislarning ishonchliligini tekshirish uchun qattiq mezonlar ishlab chiqdi, jumladan, uzatish zanjiri (isnod) va mazmuni (matn). Ushbu me'zonlar tufayli "Sahihul Buxoriy" islom huquqi va ilohiyotning eng nufuzli manbalaridan biri bo'ldi. Bugungi kunda "Sahihul Buxoriy" musulmon jamiyatiga katta ta'sir ko'rsatishda davom etmoqda. Ushbu to'plam islom huquqi, ilohiyot va axloqni o'rganishda foydalaniladi. Imomlar va ulamolar diniy masalalarni hal qilishda "Sahihul Buxoriy" dan hadislarni keltiradilar.

"Sahihul Buxoriy" shariatda – islom huquqi tizimida muhim o'rin tutadi. Ushbu to'plamdan olingan hadislar Qur'on ko'rsatmalarini tushuntirish va to'ldirish uchun ishlatiladi. Masalan, hadislar namoz, ro'za va boshqa diniy marosimlarning tartibini belgilashga yordam beradi.

Istanbuldagi Sulaymoniya kutubxonasida 33-297 raqami ostida nusxa saqlanadi. Jami 253 lavhadan, har bir lavha esa ikki betdan iborat bo'lib, chiroyli, tushunarli nasx xatida yozilgan. Nusxa taxminan hijriy 7 asrning ikkinchi yarmida oqqa ko'chirilgan. Bu nusxaning bir necha marotaba o'qilib, eshitilgani qayd etilgan. Masalan, «Yagona Allohga hamdlar bo'lsin. Sayyidim, haj amiri Ibn Jiy'on Usmon ibn Muhammad Diyamiyga o'qib berganman, jamoat eshitib turgan...». Bu nusxaning matni bir necha bor to'g'rilangan, unga izohlar yozilgan.

Britaniya kutubxonasi Sharq adabiyoti majmuasining Hindiston kutubxonasida 7751-raqami ostida saqlanadi. Ushbu nusxa 201 lavhadan, har bir lavha ikki sahifadan iborat bo'lib, ravon nasx xatida yozilgan. Nusxa hijriy 581 yili ko'chirilgan, deb tahmin qilinadi.

Fotih kutubxonasidagi nusxa «Sahihul Buxoriy»ning birinchi jildi boshidan «E'tikof o'tirish...» bobigacha bo'lgan qismi bo'lib, 1084 raqam ostida saqlanadi. Bu nusxa 207 lavhadan,

har bir lavha esa ikki betdan iborat. Ravon nasx xatida yozilgan. Bu nusxa hijriy 643 yili yozilgan deb tahmin qilinadi.

Parij davlat kutubxonasidagi nusxa Sharq adabiyotlari bo'limida 65545 raqami ostida saqlanadi. U ikki mujalladdan iborat bo'lib, birinchisi 311, ikkinchisi 472 lavhadan, har bir lavha esa ikki sahifadan iborat. Ravon nasx xatida yozilgan bu qo'lyozma taxminan hijriy 1146 yilda ko'chirilgan bo'lib, ba'zi joylariga tuzatishlar kiritilgan. Irlandiya, Dublindagi Chester Bitti kutubxonasidagi nusxa «Sahihul-Buxoriy»ning 18-juzi bo'lib, 4061 raqam ostida saqlanadi. Qo'lyozma 135 lavhadan iborat bo'lib, ravon nasx xatida yozilgan, taxminan o'ninchi asrda yozilgan. Hoshiyasida izohlar, tuzatishlar bor.

Bayrutdagi Amin Damaj kutubxonasidagi nusxa 285 raqam ostida saqlanadi. Ravon xatda yozilgan, kalimalariga harakat qo'yilgan. Izohlar, tuzatishlar, qiyoslamalar bor. Masalan, «Allohga hamdlar bo'lsin. Shu yergacha solishtirildi», «Asl nusxadan ko'chirilgan nusxaga solishtirib to'g'rilangan. Allohga hamdlar bo'lsin», degan yozuvlar bor. Qo'lyozma taxminan yettinchi asrda yozilgan.

Milliy kutubxonadagi nusxa 660-raqam ostida saqlanadi. Bu nusxa yigirmanchi juz bo'lib, 48 varaqdan iborat. Ba'zi joylarida tuzatishlar bor.

Ayo Sofiya nusxasi Ravon nasx xatida yozilgan, 636 lavhadan iborat bu nusxa 778-raqam ostida saqlanadi. U hijriy 1144 yilda yozilgan. Unda izohlar, tuzatishlar, qiyoslamalar bor, «Sahihul Buxoriy» roviylarining ismlariga shartli belgilar qo'yilgan. Masalan, «Bu nusxa ikkinchi marotaba shayx Abdulloh ibn Solim Basriyning – Alloh u kishini mag'firat qilsin – nusxasiga o'qib to'g'rilangan nusxaga solishtirildi», «Aslidan ko'chirilgan nusxaga baholi qudrat solishtirilgan» kabi yozuvlar bor.

Babtin markazi nusxasi «Sahihul Buxoriy»ning to'rtinchi juzi bo'lib, 251-raqam ostida saqlanadi. Bu nusxa 107 lavhadan iborat, har sahifada 13 qator bo'lib, hijriy 663 yili yozilgan. Unda tuzatish, ba'zi so'zlarning izohi va taqqoslamalar bor. Misol uchun, «asliga solishtirildi, asliga muvofiq keldi. Allohga hamd bo'lsin. Buni Fotima bintu Sulaymon Ansoriyya Dimashqiya oqqa ko'chirdi», kabi yozuvlar bor. Dorul kutub nusxasi «Sahihul-Buxoriy»ning 26-juzidir. U taxminan hijriy 9 asrda, ravon sulus xatida yozilgan bo'lib, tuzatish va taqqoslamalar bor.

Berlin davlat kutubxonasidagi nusxa Sharq qo'lyozmalari bo'limida 42-raqam ostida saqlanadi. Bu nusxa 151 lavhadan iborat bo'lib, 759 yilda ravon nasx xatida yozilgan. Oxirgi lavhada nosix quyidagi so'zlarni yozgan: «Asldan ko'chirilgan nusxaga solishtirib, to'g'rilandi. To'g'risiga Alloh muvaffaq qiluvchidir»

“Sahihul Buxoriy” kitobi hadislardan iborat bo'lib, islom olamida eng nufuzli va muhim asarlardan biri hisoblanadi. Ushbu asar ma'lum bir tartib bilan tashkil etilgan bo'lib, hadislarni

mavzular bo'yicha guruhlash orqali oson o'rganilishini ta'minlaydi. Quyida "Sahihul Buxoriy" kitobining strukturasi batafsilroq ko'rib chiqiladi.

"Sahihul Buxoriy" kitobi bir qancha "kitob"larga bo'lingan bo'lib, har bir "kitob" ma'lum bir mavzuga bag'ishlangan. Har bir "kitob" o'z navbatida "bob"larga bo'linadi, bu boblar esa hadislarni keltiradi. Har bir hadis isnod (uzatish zanjiri) va matndan (asosiy mazmun) iborat. Bu struktura hadislarining aniq va tartibli ravishda keltirilishini ta'minlaydi. "Sahihul Buxoriy" kitobi qariyb 100 ga yaqin "kitob"dan iborat bo'lib, har biri ma'lum bir mavzuni qamrab oladi. Har bir kitob o'z ichida o'nlab boblarni o'z ichiga oladi. Misol uchun, "Kitob as-Salot" (Namoz kitobi), "Kitob az-Zakat" (Zakat kitobi), "Kitob as-Siyam" (Ro'za kitobi) va hokazo.

Har bir kitob va bobning tuzilishi hadislarining tizimli va oson o'rganilishini ta'minlaydi. Har bir hadis isnod va matndan iborat bo'lib, isnod hadisning kimdan kim orqali yetib kelganligini ko'rsatadi, matn esa hadisning asosiy mazmunini ifodalaydi.

"Sahihul Buxoriy" kitobidagi hadislar islom huquqi (shariat) va ilohiyot (aqida) uchun muhim manba hisoblanadi. Ushbu hadislar Qur'on ko'rsatmalarini tushuntirish va to'ldirish uchun ishlatiladi. Masalan, namoz, ro'za, zakot kabi diniy marosimlarning tartibi va qoidalari hadislar orqali aniqlanadi.

"Sahihul Buxoriy" ning bu struktura orqali hadislar aniq va tartibli ravishda keltirilgan, bu esa ularni o'rganishni va tushunishni osonlashtiradi. Har bir hadisning isnodi va matni Imom Buxoriy tomonidan sinchiklab tekshirilgan, bu esa kitobning ishonchliligini oshiradi. Bu asar islomiy huquq, ilohiyot va ta'limda muhim rol o'ynaydi va musulmonlarning diniy hayotiga katta ta'sir ko'rsatadi.

Huquqiy jihatlaridan tashqari, "Sahihul Buxoriy" islom ilohiyotida muhim rol o'ynaydi. Ushbu to'plamdagi hadislar Muhammad (s.a.v.)ning ta'limotlarini tushunishga yordam beradi va hayoti hamda amallari haqida tasavvur beradi. Bu musulmonlarning dunyoqarashini shakllantirish va ularning e'tiqodlarini mustahkamlashga yordam beradi.

"Sahihul Buxoriy" islom ta'limida markaziy o'rin tutadi. O'quv yurtlari va madrasalar ushbu to'plamdan talabalarga islom e'tiqodi va huquq asoslarini o'rgatishda foydalanadilar. Bu musulmonlarning kelajak avlodlariga diniy ko'rsatmalar va amaliyotlar haqidagi bilimlarni saqlab qolish va yetkazishga yordam beradi.

XULOSA

Shunday qilib, "Sahihul Buxoriy" islomdagi asosiy bilim manbalaridan biri hisoblanadi. Uning tarixiy ahamiyati, ilmiy qiymati va zamonaviy islom jamiyatiga ta'siri ushbu hadislar to'plamining ahamiyatini ta'kidlaydi. "Sahihul Buxoriy" islom huquqi, ilohiyot va ta'limning shakllanishida asos bo'lib xizmat qilishda davom etmoqda va dunyo bo'ylab millionlab musulmonlar hayotiga katta ta'sir ko'rsatmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Muhammad ibn Ismoil Buxoriy. "Sahihul Buxoriy".
2. Ahmad ibn Ali ibn Hajar Abul Fazl Asqaloniy (1959). Hadyus soriy. Bayrut: Dorul ma'rifa.
3. Ahmad ibn Ali ibn Hajar Abul Fazl Asqaloniy. Fathul boriy sharh Sahihi Buxoriy. Bayrut 1960: Dorul ma'rifa.
4. Zayniddin Abu Yahyo Zakariyyo ibn Muhammad ibn Zakariyyo Ansoriy (2002). Fathul boqiy bisharhi alfiyatil iroqiy (J. 1). 2002 Dorul kutubil ilmiyya.
5. Braun, Jonatan. "Hadis: O'rta asr va zamonaviy dunyoda Muhammadning merosi". Oneworld Publications, 2009.
6. Nasr, Seyyid Hossein. "Islomshunoslik: Uning rivojlanishi tarixi va kelajak yo'nalishi". In: The Study of Shi'i Islam: History, Theology and Law. I.B.Tauris, 2014.
7. Esposito, Jon L. "Islomning Oksford lug'ati". Oxford University Press, 2003.
8. Melchert, Kristofer. "Sunnii maktablarining shakllanishi". Brill, 1997.